

SŁOWNIK
BIOGRAFICZNY
HISTORYKÓW
UNIwersYTETU
GDAŃSKIEGO

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO

SŁOWNIK
BIOGRAFICZNY
HISTORYKÓW
UNIwersYTETU
GDAŃSKIEGO

**50-lecie
Uniwersytetu
Gdańskiego**

SŁOWNIK
BIOGRAFICZNY
HISTORYKÓW
UNIwersYTETU
GDAŃSKIEGO

Pod redakcją

EUGENIUSZA KOKI
ZBIGNIEWA OPACKIEGO

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU GDAŃSKIEGO
GDAŃSK 2020

Recenzent
prof. dr hab. Rafał Stobiecki

Redaktor Wydawnictwa
Joanna Wawrzyńczak

Projekt okładki i stron tytułowych
Andrzej Taranek

Na okładce zdjęcia kolejnych siedzib Wydziału Historycznego
Uniwersytetu Gdańskiego, mieszczących się
przy ul. Sobieskiego 18, ul. Kładki 24
oraz ul. Wita Stwosza 55 (fot. Andrzej Taranek)

Skład i łamanie
PRACOWNIA

Publikacja sfinansowana ze środków Dziekana Wydziału Historycznego
Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-7865-954-9

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel./fax 58 523 11 37, tel. 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
www.wyd.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: www.kiw.ug.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. 58 523 14 49, fax 58 551 05 32

SPIS RZECZY

Wstęp	7
Wykaz skrótów	19
Jacek Banach (1949–2005)	23
<i>Tomasz Rembalski</i>	
Jan Baszanowski (1943–1989)	34
<i>Sławomir Kościelak</i>	
Czesław Biernat (1925–2015)	46
<i>Marek Stażewski</i>	
Zbigniew Binerowski (1927–1985)	60
<i>Rafał Kubicki</i>	
Edmund Cieślak (1922–2007)	65
<i>Edmund Kizik</i>	
Jerzy Danielewicz (1921–1997)	81
<i>Anna Łysiak-Łątkowska</i>	
Dariusz Aleksander Dekkański (1961–2018)	92
<i>Wiesław Długokęcki</i>	
Bogusław Drewniak (1927–2017)	100
<i>Andrzej Gąsiorowski</i>	
Adam Dygdała (1908–1969)	129
<i>Iwona Janicka</i>	
Stanisław Gierszewski (1929–1993)	141
<i>Gabriela Majewska</i>	
Jerzy Romuald Godlewski (1926–1989)	167
<i>Tadeusz Stegner</i>	
Stanisław Hoszowski (1904–1987)	178
<i>Sławomir Kościelak</i>	
Konstanty Kalinowski (1935–2002)	203
<i>Andrzej Woziński</i>	
Genowefa Kurpis-Mikos (1930–1999)	213
<i>Franciszek Nowiński</i>	
Witold Łukaszewicz (1911–1975)	237
<i>Krzysztof Lewalski</i>	
Stanisław Mielczarski (1930–1995)	252
<i>Anna Paner</i>	

Ryszard Mienicki (1886–1956)	264
<i>Zbigniew Opacki</i>	
Stanisław Mikos (1927–2006)	293
<i>Grzegorz Berendt</i>	
Marian Mroczko (1938–2017)	308
<i>Magdalena Nowak</i>	
Stanisław Mrozek (1929–2009)	326
<i>Jan Iluk</i>	
Benjamin Irving Nadel (1918–2014)	335
<i>Jan Iluk</i>	
Jolanta Niemunis (1926–2004)	341
<i>Piotr Perkowski</i>	
Wacław Odyniec (1922–1999)	344
<i>Tomasz Maćkowski</i>	
Marian Pelczar (1905–1983)	357
<i>Marek Stażewski</i>	
Jan Powierski (1940–1999)	369
<i>Beata Możejko</i>	
Paweł Puciata (1905–1980)	390
<i>Iwona Sakowicz-Tebinka</i>	
Irena Rembowska (1924–2008)	403
<i>Jacek Biela</i>	
Edwin Rozenkranz (1925–1992)	413
<i>Marek Smoliński</i>	
Henryk Rubin (1913–1996)	428
<i>Grzegorz Berendt</i>	
Stanisław Sosin (1892–1966)	445
<i>Dariusz Kaczor</i>	
Jan Szymański (1941–2007)	461
<i>Arnold Kłonczyński</i>	
Franciszek Trnka (1911–1985)	479
<i>Ireneusz Milewski</i>	
Roman Wapiński (1931–2008)	482
<i>Zbigniew Opacki</i>	
Bronisław Włodarski (1895–1974)	530
<i>Barbara Klasa</i>	
Ludwik Zieliński (1925–1972)	545
<i>Eugeniusz Koko</i>	

WSTĘP

Mimo tradycji naukowych, akademickich i historiograficznych, sięgających czasów nowożytnych, dla Gdańska właściwe było zjawisko dyskontynuacji, zarówno instytucjonalnej, jak i środowiskowej. Druga wojna światowa była nie tylko cezurą powszechno-dziejową. Dla miasta nad Motławą była momentem przełomowym, stanowiąc o jego przynależności państwowej, a w jej następstwie o strukturze narodowej zamieszkującej go społeczności. Nie będzie przesady w stwierdzeniu, że polskie środowisko historyczne w Gdańsku formowało się za sprawą powstających po wojnie instytucji naukowo-dydaktycznych, przede wszystkim Państwowej Wyższej Szkoły Pedagogicznej (od 1952 r. – Wyższej Szkoły Pedagogicznej), a nieco później, bo od 1954 r. – Pracowni Gdańskiej Zakładu Historii Pomorza Instytutu Historii PAN.

Proces budowy i rozbudowy struktur WSP był w dużym stopniu determinowany możliwościami pozyskania kadry naukowo-dydaktycznej. Wojna i straty przez nią zadane, emigracja oraz powstanie szeregu nowych ośrodków akademickich w granicach powojennej Polski, mimo przemieszczeń uczonych ze Lwowa i z Wilna, nie zapewniły wystarczającej liczby pracowników nauki. Stosunkowo niski status powstającego ośrodka oraz brak inicjujących działań miejscowych czynników polityczno-administracyjnych nie zachęcały osób z dużym dorobkiem naukowym do podjęcia pracy w WSP.

Konkurencyjność blisko położonego Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, który czerpał z lwowsko-wileńskich zasobów kadrowych, była czynnikiem osłabiającym migrowanie uczonych do ośrodka nad Motławą. Wszystko to wpływało na stosunkowo powolny wzrost kadry pracującej na gdańskiej uczelni i wymagało w ciągu dwóch pierwszych dekad istnienia ośrodka zatrudniania pracowników naukowych z UMK na drugich etatach lub umowach okresowych.

Rola uniwersytetu toruńskiego w kształtowaniu zespołu naukowo-dydaktycznego historyków WSP, a następnie Uniwersytetu Gdańskiego jest wieloraka. Wielu przyszłych gdańskich uczonych uzyskało

w Toruniu wykształcenie na poziomie wyższym, a potem kolejne stopnie naukowe. Byli oni jedynymi spośród zatrudnionych w gdańskiej WSP w pierwszych dekadach jej istnienia uczonymi, którzy dysponowali pełnymi kwalifikacjami naukowymi, w tym i do kształcenia na poziomie doktorskim.

W słowniku znalazły się biogramy pracowników naukowych WSP – UG, którzy przepracowali na gdańskiej uczelni co najmniej trzy lata i posiadali stopień doktora. Uwzględniono jedynie osoby zmarłe. Z tego powodu reprezentatywność osób ujętych w analizie zbiorowej jest dostateczna i pozwala na pewne uogólnienia, aczkolwiek wskaźniki statystyczne dają jedynie przybliżony, a nie pełny obraz określonych zjawisk.

Kiedy przeanalizujemy pochodzenie geograficzne kadry naukowej, przyjmując jako główne kryterium miejsce urodzenia, to okazuje się, że 1/3 gdańskich uczonych wywodziła się z Pomorza. Kolejnych 5 osób urodziło się w byłych województwach kresowych, tj. w południowo-wschodniej Małopolsce oraz na ziemiach północno-wschodnich Rzeczypospolitej, 5 następnych badaczy pochodziło z ziem centralnej Polski, z krakowskiego (3) oraz Wielkopolski (2). A zatem wskaźnik pochodzenia wyraźnie wskazuje na potrzebę utworzenia wyższej uczelni w północnej Polsce – w tym względzie rola Torunia jako głównego ośrodka akademickiego na Pomorzu była niewystarczająca.

Ośrodek toruński spełnił ogromną rolę w zakresie kształcenia na poziomie magisterskim. Gdańską uczelnię ukończyło 9 przyszłych uczonych, natomiast toruńską – 8. W dalszej kolejności były: Kraków (5), Poznań (4), Lwów (3), Warszawa (2), Łódź i inne ośrodki (po 1). Przyszła kadra w przeważającej mierze wywodziła się w pierwszych dekadach z różnych ośrodków uniwersyteckich reprezentujących różne tradycje akademickie i szkoły myślenia historycznego czy też specjalizacje.

Liczba pracowników, którzy uzyskali stopnie naukowe na poziomie doktora i doktora habilitowanego, wskazuje na wysokie tempo umacniania się gdańskiego ośrodka naukowego. Wśród omawianych uczonych 12 uzyskało stopień doktora w Gdańsku, począwszy od 1961 r., kiedy pierwszym promowanym był Roman Wapiński. Drugim w kolejności ośrodkiem był Toruń, który wypromował 8 doktorów, następnie Kraków i Poznań – po 3 doktorów, należy jednak podkreślić,

iż „krakowscy” doktorzy byli „przedwojennymi” uczonymi, natomiast poznańscy zostali wypromowanymi już po wojnie. Jeszcze przed wojną tytuł doktora otrzymali również uczeni ze Lwowa (2) i z Wilna (1).

W zakresie liczby nadanych habilitacji przodowały (w równej liczbie) Gdańsk (5) i Poznań (5). Na innych uczelniach było nieco mniej habilitacji (Toruń – 3, Warszawa – 2, Lwów – 2, Wilno – 1). Habilitacje przedwojennych uniwersytetów „kresowych”, podobnie jak w przypadku doktoratów, dotyczyły przedstawicieli starszej generacji, zatrudnionych na pierwszych etatach w Toruniu, a mianowicie: Stanisława Hoszowskiego, Ryszarda Mienickiego i Bronisława Włodarskiego. Oczywiście, przewaga Gdańska wynikała jedynie z faktu, że na jego korzyść „pracował” czas. Promocje habilitacyjne nastąpiły tu jednak dopiero po utworzeniu UG. Pierwszą otrzymał Jan Powierski (1976), potem Marian Mroczo (1981) i następni. Począwszy od lat osiemdziesiątych, normą było, podobnie jak w pozostałych polskich ośrodkach akademickich, uzyskiwanie kolejnych stopni na uczelni, którą się ukończyło.

Roman Wapiński „uprawomocnił” spojrzenie na historię najnowszą Polski przez pryzmat zmienności pokoleniowej¹. Stosując przyjętą przez niego terminologię generacyjną w stosunku do gdańskiego środowiska historycznego², należy stwierdzić, że podobnie jak w całym kraju, tak i tu czynni byli przedstawiciele Pokolenia Przełomu lub 1905 r. Do nich należy zaliczyć wybitnego wileńsko-toruńskiego historyka, Ryszarda Mienickiego (ur. 1886), a także Stanisława Sosina (ur. 1892) i Bronisława Włodarskiego (ur. 1895).

Stosunkowo liczna była reprezentacja kolejnej generacji, określonej mianem Pokolenia Polski Niepodległej. Byli to uczeni urodzeni na początku XX w., wchodzący w dorosłość w wolnej Rzeczypospolitej. W wolnej Polsce otrzymali również wykształcenie, ukończyli studia historyczne, a część spośród nich uzyskała pierwszy stopień naukowy. Byli to: Adam Dygdała (ur. 1908), Witold Łukaszewicz (ur. 1911), Benjamin Nadel (ur. 1918), Marian Pelczar (ur. 1905), Paweł Puciata (ur. 1905), Henryk Rubin (ur. 1913) i Franciszek Trnka (ur. 1911).

---

¹ R. Wapiński, *Pokolenia Drugiej Rzeczypospolitej*, Wrocław 1991.

² Dla pokoleń historyków w PRL-u zastosował ją J. Żarnowski, *Pokolenia historyków polskich po 1945 r. i ewolucja historiografii* [w:] *Rok 1914. Jaka Polska, jaki świat? W kręgu zainteresowań badawczych profesora Romana Wapińskiego*, Gdańsk 2016, s. 11–33.

Następne pokolenie, urodzone w międzywojniu i określone mianem pokolenia Polski Ludowej, studiowało w latach czterdziestych i pięćdziesiątych. Dominowało ono w środowisku od drugiej połowy lat sześćdziesiątych do połowy lat dziewięćdziesiątych – nadawało ton badaniom naukowych oraz dydaktyce uniwersyteckiej we wspomnianym okresie. Było to stosunkowo liczne grono osób, a mianowicie: Czesław Biernat (ur. 1925), Zbigniew Binerowski (ur. 1927), Edmund Cieślak (ur. 1922), Jerzy Danielewicz (ur. 1921), Bogusław Drewniak (ur. 1927), Stanisław Gierszewski (ur. 1929), Genowefa Kurpis (ur. 1930), Stanisław Mielczarski (ur. 1930), Stanisław Mikos (ur. 1927), Stanisław Mrozek (ur. 1929), Jolanta Niemunis (ur. 1926), Wacław Odyniec (ur. 1922), Edwin Rozenkranz (ur. 1925), Roman Wapiński (ur. 1931), Ludwik Zieliński (ur. 1925).

Dzieciństwo i wczesna młodość w II Rzeczypospolitej, przeżyty koszmar wojny i traumatyczne lata stalinizmu odcisnęły piętno na świadomości i postawach społecznych uczonych. Wszyscy, z wyjątkiem Stanisława Mielczarskiego i Wacława Odyńca, byli członkami PZPR, dając tym samym wyraz akceptacji dokonującym się przemianom społeczno-ustrojowym w Polsce. Nie znaczy to oczywiście, że ci, którzy nie należeli do partii, wyrażali tym swój sprzeciw wobec panującego systemu.

Jeśli spojrzeć na tę generację z perspektywy uprawianej problematyki badawczej, to można stwierdzić, że kształtowała ona swoje zainteresowania badawczo-warsztatowe pod wpływem uczonych lwowsko-toruńskich, Stanisława Hoszowskiego (Stanisław Gierszewski, Czesław Biernat, Zbigniew Binerowski) i Bronisława Włodarskiego, którego uczniem był Jan Powierski, właściwy twórca gdańskiej szkoły mediewistycznej. Równie znaczące było oddziaływanie innego toruńskiego historyka o proweniencji warszawsko-lódzkiej, Witolda Łukaszewicza, ucznia Marcelego Handelsmana i Włodzimierza Dzwonkowskiego. Jego niewątpliwą zasługą było zbudowanie środowiska zajmującego się różnymi aspektami życia społeczno-politycznego Wielkiej Emigracji, problematyki, którą zarzucono wraz z odejściem tej generacji od warsztatów naukowych.

Związki z Poznaniem miał prof. Bogusław Drewniak, uczeń prof. Janusza Pajewskiego. Rozległość horyzontów intelektualnych i problematyki badawczej, ścisłość warsztatową, która go charakteryzowała, zawdzięczał właśnie ośrodkowi poznańskiemu i swojemu mistrzowi.

Profesorowie Instytutu Historii Uniwersytetu Gdańskiego podczas uroczystości ku czci prof. dr. hab. Stanisława Gierszewskiego

W szerszym wymiarze dorobek naukowy historyków Zespołu Katedr / Instytutu Historii jest efektem pracy zarówno uczonych ujętych w niniejszym słowniku, jak i współcześnie współtworzących to środowisko. Uniwersytecki charakter ośrodka rzutuje na zakres chronologiczno-problemowy podejmowanych badań, który obejmuje wszystkie epoki, począwszy od starożytności, a skończywszy na historii najnowszej. Dorobek ten został scharakteryzowany ponad dziesięć lat temu – w sposób przekrojowo-analityczny dla poszczególnych epok i dyscyplin – w monografii poświęconej tradycjom gdańskiej humanistyki³. Osoby zainteresowane jego pełniejszym poznaniem odsyłamy do wspomnianego opracowania.

Specjalnością ośrodka w zakresie uprawianej problematyki badawczej były i są badania nad dziejami Gdańska, szerzej Pomorza, strefy Bałtyku z uwzględnieniem związków polsko-skandynawskich w całym przekroju chronologicznym. Wydaje się, że trafnie ujął to już wiele lat temu Edmund Kizik, stwierdzając, że badacz przeszłości Gdańska wpisuje się automatycznie „w badania nad całym regionem Bałtyku

---

³ *Tradycje gdańskiej humanistyki*, red. J. Borzyszkowski, C. Obracht-Prondzyński, Gdańsk 2008.

i Morza Północnego: Lubeki, Hamburga, Bremy. Na tle innych miast polskich Gdańsk jest pod tym względem wyjątkiem”⁴.

Dlatego też wielotomowa *Historia Gdańska*, przygotowywana przez dziesiątki lat pod redakcją Edmunda Cieślaka, jest dziełem wyjątkowym w dosłownym tego słowa znaczeniu. Kierując zespołem badawczym, Edmund Cieślak związany był instytucjonalnie z Zakładem Historii Pomorza PAN, ale również, o czym świadczy jego biogram, z gdańską uczelnią – pełnił w niej odpowiedzialną funkcję dziekana Wydziału Humanistycznego.

Niewątpliwie na polskiej mapie badań historycznych dostrzec można również uprawianą w Gdańsku problematykę zorientowaną na analizę polskiej myśli politycznej ostatnich dwóch stuleci, której inicjatorem był Roman Wapiński.

Zrozumienie zmian kadrowych wymaga naszkicowania przemian strukturalnych, jakie dokonywały się w ciągu ponad półwiecza w gdańskiej WSP, a potem na UG. W 1947 r. utworzono w WSP Sekcję Humanistyczną, w ramach której kształcili się przyszli nauczyciele historii. W roku akademickim 1948/1949 przemianowano ją na Wydział Humanistyczny, gdzie kształcono historyków w trakcie trzyletnich studiów. W 1953 r. zmienił on nazwę na Wydział Filologiczno-Historyczny, a w miejsce zakładów naukowo-dydaktycznych powołano katedry. Początkowo działała Katedra Historii Polski, kierowana przez zastępcę profesora, dr. Stanisława Sosina, oraz Katedra Historii Powszechnej, prowadzona przez mgr. Franciszka Trnkę. Studia stacjonarne wydłużono wówczas do czterech lat, a studia zaoczne – do pięciu lat. Od tej pory studia kończyły się egzaminem magisterskim, a pierwsi absolwenci z tytułem magistra opuścili uczelnię w 1956 r.

Na dalsze funkcjonowanie katedr historii w ramach WSP istotny wpływ miała zmiana atmosfery w życiu kraju związana z wydarzeniami 1956 r. Zgodnie z ustawą o szkolnictwie wyższym z 5 listopada 1958 r. wyższe szkoły pedagogiczne zostały zaliczone do rzędu szkół akademickich i traktowano je tak jak uniwersytety. W 1958 r. zreorganizowano dwie spośród istniejących katedr, w wyniku czego powstały trzy katedry: Historii

---

⁴ E. Kizik, *Uwagi o stanie i perspektywie badań w zakresie nauk historycznych w województwie pomorskim* [w:] *Dorobek nauki i perspektywy jej rozwoju w województwie pomorskim. Materiały konferencyjne*, red. J. Rachoń, Gdańsk 2000, s. 20.

Starożytnej i Średniowiecznej do XV wieku (kierownik – doc. dr Benjamin Nadel), Historii Polski i Powszechnej XVI–XVIII wieku (kierownik – zastępca profesora, dr Stanisław Sosin), Historii Polski i Powszechnej XIX i XX wieku (kierownik – prof. dr Witold Łukaszewicz). W 1959 r. studia stacjonarne przedłużono do pięciu lat. Opisana struktura przetrwała do końca istnienia WSP, z tą różnicą, że w 1967 r. zmieniono nazwę Wydziału Filologiczno-Historycznego na Wydział Humanistyczny.

W 1959 r. Wydział Filologiczno-Historyczny uzyskał prawo do nadawania stopnia naukowego doktora, w związku z tym na uczelni zaczęły funkcjonować seminaria doktorskie. W zakresie historii prowadził je prof. dr Witold Łukaszewicz.

Zespół Katedr Historii od początku miał swoją siedzibę w gmachu przy ulicy Sobieskiego w Gdańsku, a od 1968 r. w budynku przy ulicy Kładki 24. W ostatnim roku akademickim istnienia WSP (1969/1970) poszczególnymi katedrami (w podanej wyżej kolejności) kierowali: doc. dr hab. Edwin Rozenkranz, doc. dr hab. Waław Odyniec i doc. dr hab. Roman Wapiński.

Po utworzeniu Uniwersytetu Gdańskiego w ramach Wydziału Humanistycznego powstał Instytut Historii. W latach 1970–1972, 1975–1990 jego dyrektorem był prof. dr hab. Roman Wapiński, a w latach 1972–1975 – prof. dr hab. Stanisław Gierszewski (do października 1974) i doc. dr hab. Stanisław Mikos (1974–1975). W dniu 4 marca 1972 r. rektor UG, prof. dr hab. Janusz Sokołowski, powołał do życia Radę Naukową Instytutu Historii w następującym składzie: prof. dr hab. Bogusław Drewniak, doc. dr hab. Waław Odyniec, doc. dr hab. Bogusław Cygler, doc. dr hab. Stanisław Gierszewski, doc. dr hab. Stanisław Mikos, doc. dr hab. Edwin Rozenkranz, prof. dr hab. Roman Wapiński, doc. dr hab. Stanisław Mrozek, prof. dr hab. Edmund Cieślak, doc. dr hab. Czesław Biernat. W październiku 1972 r. Instytut Historii przeniesiono do nowo wybudowanego gmachu Wydziału Humanistycznego w Gdańsku Oliwie przy ulicy Wita Stwosza 55.

Na początku lat siedemdziesiątych instytut współtworzyły trzy zakłady i jedna pracownia. Struktura ta przedstawiała się następująco: Zakład Historii Starożytnej i Średniowiecznej (kierownik – doc. dr hab. Stanisław Mrozek), Zakład Historii Nowożytnej i Najnowszej (kierownik – doc. dr Stanisław Mikos), Zakład Nauk

Pomocniczych Historii (kierownik – doc. dr hab. Stanisław Mielczarski) oraz Pracownia Historii Pomorza i Krajów Nadbałtyckich (kierownikami byli: prof. dr hab. Stanisław Gierszewski w latach 1970–1978, prof. dr hab. Wacław Odyniec w latach 1978–1981 i 1984–1992, doc. dr hab. Mieczysław Widernik w latach 1981–1984 oraz prof. dr hab. Józef Borzyszkowki w latach 1998–2016).

W 1974 r., wraz z zatrudnieniem mediewisty doc. dr. Jana Powierskiego, doszło w Instytucie Historii do istotnych zmian. Zakład Historii Starożytnej i Średniowiecznej został podzielony na Zakład Historii Starożytnej (kierownik – doc. dr hab. Stanisław Mrozek, w latach 1994–2017 – prof. UG, dr hab. Jan Iluk, od 2017 r. – prof. UG, dr hab. Ireneusz Milewski) i Zakład Historii Średniowiecza (kierownik – doc. dr hab. Jan Powierski). Podzielono również Zakład Historii Nowożytnej i Najnowszej, tworząc Zakład Nowożytnej Historii Polski i Powszechnej (kierownik – doc. dr hab. Bogusław Cygler) oraz Zakład Historii Najnowszej (kierownik – doc. dr hab. Stanisław Mikos w latach 1974–1997).

Kolejna reorganizacja nastąpiła w 1978 r. W miejsce Zakładu Historii Nowożytnej Polski i Powszechnej powołano Zakład Historii Polski i Powszechnej XVI–XVIII wieku (kierownik – prof. dr hab. Stanisław Gierszewski, od 1993 – prof. dr hab. Andrzej Groth) i Zakład Historii Polski i Powszechnej XIX wieku (kierownik – doc. dr hab. Bogusław Cygler). W 1984 r. zmieniono również nazwę Zakładu Nauk Pomocniczych Historii (od 1972 r. kierował nim doc. dr hab. Stanisław Mielczarski) na Zakład Nauk Pomocniczych i Metodologii Historii (kierownik – doc. dr hab. Stanisław Mielczarski, od 1995 r. – prof. UG, dr hab. Krzysztof M. Kowalski). Struktura ta w swym zasadniczym kształcie przetrwała do 1997 r. Do tego czasu zaszły jedynie dwie zmiany. W 1986 r. utworzono Zakład Dydaktyki Historii (kierownik – doc. dr hab. Mieczysław Widernik), a w 1994 r. do Instytutu Historii włączono Zakład Historii Sztuki funkcjonujący na uniwersytecie od 1989 r. jako samodzielna jednostka.

Ustąpienie prof. Romana Wapińskiego ze stanowiska dyrektora Instytutu Historii zbiegło się ze zmianami politycznymi w kraju, które skutkowały nowymi regulacjami prawnymi, także w odniesieniu do szkół wyższych. W tej sytuacji powołanie nowej dyrekcji Instytutu Historii mogło nastąpić dopiero w lutym 1991 r. na podstawie przyjętego wcześniej przez Senat UG regulaminu wyboru

władz uczelnianych. Od lutego 1990 r. funkcję dyrektora pełniła doc. dr Genowefa Kurpis, a następnie prof. dr hab. Bogusław Cygler (od 1 grudnia 1990 r.).

Kolejnymi dyrektorami Instytutu Historii byli: prof. dr hab. Marian Mroczko (1993–1996), prof. dr hab. Bogusław Cygler (1996–1999), prof. UG, dr hab. Zbigniew Opacki (1999–2003), prof. dr hab. Tadeusz Stegner (2003–2008), prof. UG, dr hab. Anna Paner (2008–2012), prof. UG, dr hab. Arkadiusz Janicki (2012–2020). Obecnie Instytutem Historii kieruje prof. UG, dr hab. Michał Kosznicki. Dodajmy, iż od 2008 r. Instytut Historii działał w składzie powołanego wówczas do życia Wydziału Historycznego, którego pierwszym dziekanem został prof. dr hab. Zbigniew Opacki (2008–2012). Jego następcą na tym stanowisku jest prof. dr hab. Wiesław Długokęcki. Od 2020 r. funkcję tę sprawuje prof. UG, dr hab. Arkadiusz Janicki.

W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych dyskutowano nad kwestiami związanymi z przeprowadzeniem zmian w strukturze instytutu. Ostatecznie, zgodnie z decyzją Rady Naukowej z 16 maja 1997 r., miał się on składać z następujących jednostek: Zakładu Historii Starożytnej (kierownik – prof. UG, dr hab. Jan Iluk), Zakładu Historii Powszechnej Średniowiecza (kierownik – prof. dr hab. Jan Powierski, od 1999 r. – prof. UG, dr hab. Wiesław Długokęcki), Zakładu Historii Średniowiecza Polski i Nauk Pomocniczych Historii (kierownik – prof. dr hab. Błażej Śliwiński, od 2016 r. – prof. UG, dr hab. Marek Smoliński), Zakładu Historii Nowożytnej (kierownik – prof. dr hab. Andrzej Groth, od 2004 r. – prof. UG, dr hab. Edmund Kizik), Zakładu Historii Polski i Powszechnej XIX wieku (kierownik – prof. dr hab. Bogusław Cygler, w latach 2006–2016 – prof. dr hab. Jan Borzyszkowski, od 2016 r. – prof. UG, dr hab. Krzysztof Lewalski), Zakładu Historii Najnowszej Polski (kierownik – prof. dr hab. Marian Mroczko, od 2004 r. – prof. UG, dr hab. Eugeniusz Koko), Zakładu Historii Najnowszej Powszechnej (kierownik – prof. UG, dr hab. Mieczysław Nurek, od 2015 r. – prof. UG, dr hab. Anna Mazurkiewicz), Zakładu Historii Myśli i Kultury Politycznej (kierownik – prof. dr hab. Roman Wapiński, w latach 2001–2003 i od 2008 r. – prof. dr hab. Tadeusz Stegner, w latach 2003–2008 – prof. dr hab. Zbigniew Opacki), Zakładu Metodologii Historii i Archiwistyki (kierownik – prof. UG, dr hab. Krzysztof M. Kowalski), Zakładu Dydaktyki

Historii (kierownik – prof. dr hab Mieczysław Widernik, w latach 2001–2002 – prof. UG, dr hab. Zbigniew Opacki, od 2002 r. – prof. UG, dr hab. Anna Paner Zakładu Historii Sztuki (kierownik – prof. dr hab. Teresa Grzybkowska w latach 1997–2000), Pracowni Historii Pomorza i Krajów Nadbałtyckich (kierownik – prof. dr hab. J. Borzyszkowski, od 2016 r. – dr Tomasz Rembalski).

W styczniu 2002 r. nastąpił podział Zakładu Metodologii Historii i Archiwistyki. W jego wyniku utworzono Zakład Metodologii Historii i Historii Historiografii (kierownik – prof. UG, dr hab. Krzysztof M. Kowalski) i Zakład Archiwistyki (kierownik – prof. UG, dr hab. Marek Stażewski).

Autorzy poszczególnych haseł kierowali się w zakresie ich zawartości merytorycznej wytycznymi redaktorów. Biogramy uwzględniają podstawowe informacje typu biograficznego, w tym dotyczące rodziny, przedstawiają przebieg pracy zawodowej oraz zawierają omówienie dorobku naukowego uczonych. W kwestii sposobu prezentacji treści autorzy posiadali dużą swobodę, co w konsekwencji zaowocowało różnorodnym ujęciem redakcyjnym i literackim. Wydaje się, że stanowi to walor słownika jako całości, ponieważ indywidualność ujęcia w poszczególnych szkicach wzbogaca je i czyni mniej formalnymi, oddaje też indywidualność uczonych i autorów o nich piszących. Niewątpliwie na mniej lub bardziej syntetyczny charakter biogramów miał wpływ w niektórych wypadkach pozyskany materiał źródłowy. Przede wszystkim nacisk starano się położyć na dokumentację kariery naukowej, jej przebieg oraz przybliżenie dorobku naukowego. Starano się o przedstawienie precyzyjnych danych w zakresie poszczególnych etapów awansu naukowego, opinii i ocen recenzentów, by w ten sposób przybliżyć rodowód naukowy poszczególnych uczonych oraz jego oddziaływanie na dalszy samodzielny rozwój.

Od strony edytorskiej biogramy zaopatrzone w przypisy źródłowe. Pozwalają one zorientować się w wykorzystanej bazie źródłowej i wskazują na aktualny stan badań. Naukowy charakter dzieła nie powinien obniżać jego atrakcyjności czytelniczej i mamy nadzieję, że znajdzie stosowne zainteresowanie zarówno w kręgach uczonych, jak i czytelników interesujących się historią gdańskiej Alma Mater, przede wszystkim jej absolwentów. Do tej pory tylko w nielicznych ośrodkach naukowych ukazały się słowniki biograficzne historyków. Prym wiedzie ośrodek warszawski, w którym pierwsze tego typu opracowanie pod redakcją

Aleksandra Gieysztor, Jerzego Maternickiego i Henryka Samsonowicza zostało opublikowane w 1986 r. Trzy lata później w Poznaniu ukazała się praca zbiorowa *Wybitni historycy wielkopolscy* pod red. Jerzego Strzelczyka. W Łodzi słownik biograficzny tamtejszych historyków został przygotowany przez Jarosława Kitę i Rafała Stobieckiego⁵. Każda z tych publikacja stanowi odmienną propozycję redakcyjno-warsztatową. Najbliższą była publikacja poznańska, aczkolwiek gdański słownik znacznie się od niej różni.

Jak już wspomniano wyżej, biogramy dotyczą jedynie osób zmarłych, posiadających co najmniej stopień doktora, które pracowały na uczelni na podstawie umowy o pracę przynajmniej trzy lata. Wyjątkiem jest Franciszek Trnka, który pracował w WSP od 1952 r. do 1971 r. i nie posiadał stopnia naukowego. Ponieważ pełnił on na Wydziale Humanistycznym istotne funkcje kierownicze, łącznie z funkcją prodziekana ds. Studiów dla Pracujących, uznaliśmy, że nieuwzględnienie jego osoby utrudniłoby zrozumienie zachodzących na uczelni przemian strukturalno-kadrowych we wczesnym okresie działania instytucji. Kryterium afiliacji instytucjonalnej przy Zespole Katedr Historii, a później Instytutu Historii skutkowało tym, że w słowniku pominięto osoby, które były zatrudniane krócej lub też pracowały w WSP lub na UG na innych wydziałach i stąd nie zostały uwzględnione w niniejszym opracowaniu. Fotografie wykorzystane w publikacji pochodzą z zasobów: Archiwum Uniwersytetu Gdańskiego, Archiwum Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Archiwum Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, Archiwum Państwowego w Gdańsku, zbiorów prywatnych i stron internetowych prezentujących materiały z prawem wolnego dostępu i wykorzystania⁶.

---

⁵ *Historycy warszawscy ostatnich dwóch stuleci*, red. A. Gieysztor, J. Maternicki, H. Samsonowicz, Warszawa 1986; *Tradycje i współczesność. Księga pamiątkowa Instytutu Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego 1930–2005*, red. J. Łukasiewicz, M. Mycielski, J. Tyszkiewicz, Warszawa 2005; *Wybitni historycy wielkopolscy. Praca zbiorowa*, red. J. Strzelczyk, Poznań 1989, wyd. drugie uzupełnione i poprawione – Poznań 2010; J. Kita, R. Stobiecki, *Słownik biograficzny historyków łódzkich*, Łódź 2000.

⁶ W wypadku zdjęcia do biogramu Stanisława Sosina wykorzystano fotografię z książki *Księga pamięci kadetów II Rzeczypospolitej*, Warszawa 2001. Pracę tę wydała Oficyna Wydawnicza Rytm. Udzieliła ona zgody na przedruk tego zdjęcia.

Jako historyk historiografii od lat zajmujący się dziejami nauki historycznej w Polsce Ludowej z radością witam książkę przygotowaną przez zespół historyków gdańskich. Mimo znacznego postępu w badaniach nad fenomenem historiografii PRL wciąż jeszcze brakuje opracowań o charakterze syntetycznym dotyczących poszczególnych środowisk badaczy i monografii poświęconych ośrodkom nauki historycznej, stanowiących istotną część dorobku polskich historyków po drugiej wojnie światowej.

Należy zaznaczyć, że większość szkiców powstała w wyniku wnikliwej kwerendy archiwalnej, obejmującej nie tylko Archiwum Uniwersytetu Gdańskiego. To niewątpliwie atut tej publikacji. Wykorzystane w tekstach ankiety personalne, recenzje w przewodach, wspomnienia najbliższej rodziny, listy sprawiają, że otrzymaliśmy w większości portrety rzetelne, dobrze osadzone w materiale źródłowym, nieograniczające się jedynie do kompilacji opinii z nekrologów i wspomnień.

Z recenzji prof. dr. hab. Rafała Stobieckiego

ISBN 978-83-7865-954-9